

Beschrijving van panden

Naam	Straat	Huisnr	Info
------	--------	--------	------

Algemene informatie Elburg

Deze en andere beschrijvingen (met wandelkaart) van stadswandelingen in de Hanzesteden vindt u via www.wandelenindeventer.nl.

De lengte van de wandeling bedraagt bijna 2 km.

Uit het gemeentewapen blijkt een gemeentelijke herindeling van de voormalige gemeente Doornspijk en Elburg. In het Doornspijkse deel staat verticaal een zorgvuldig getekende sleedoorntak met alles d'rop en d'ran: bladeren, vruchten en doornen. Dit veelzeggende symbool van Doornspijk is op het wapen een overtuigender zinnebeeld van het agrarisch deel van Elburg dan het armetierige takje dat op het oude wapen van Doornspijk (uit 1923) boven de Gelderse leeuw te zweven.

Op het Elburgse deel van het wapenschild komt eveneens het oude wapen (uit 1816) in gewijzigde vorm terug. In plaats van een in de breedte uitgedijde poort, waarvoor een leeuwtje lag te dommelen, komt een omhoogstrevend poortgebouw met op de hoektorens en het middendak vier naar links waaierende vlaggetjes. Dit in zijn verticale streving zeer boeiende wapenschild wordt gedekt met een kroon van vijf bladeren - eens de bekroning van het Elburgse stadswapen - en vastgehouden door twee, zoals men dat in de heraldiek of wapenkunde noemt, getongde en genagelde leeuwen.

Beekstraat 3

Beekstraat

3

Dit pand heeft een mooie halsgevel (gevel waarvan het middendeel hoger is opgetrokken tot een rechthoekige top tussen beeldhouwde vleugelstukken). De latijnse tekst 'Luctor et Emergo' betekent 'ik worstel en kom boven'.

In het pand Beekstraat 3 werd de Joodse Maud Peper (1936) met haar twee jaar jongere zusje Riek eind 1944 opgevangen door de familie Westerink. Dit gezin had één dochter Johanna (1923).

Het verhaal van Maud Peper is verfilmd en werd onlangs vertoond op de Amerikaanse televisie onder de titel The hidden child.

't Olde Regthuys

Beekstraat

33

Evenals Doesburg, Harderwijk en Arnhem had ook Elburg zijn eigen rechtspraak, afgeleid van die van Zutphen. De gevel bevat een gevelsteen met 't Olde Regthuys', 1598. Op de gevel staat ook de tekst: "Victrix triumphet veritas 1596"(moge de waarheid zegevieren). Dit vanwege het vermoeden dat in dit pand recht werd gesproken.

De vonnissen werden op de Myddelbroche, de brug op het kruispunt van de Jufferenstraat en de Beekstraat, voorgelezen en in het openbaar voltrokken. Het schijnt dat er in Elburg zelfs doodstraffen in het openbaar ten uitvoer zijn gebracht.

Het uiterlijk van het pand is uit de 19e eeuw (XIX A). Het pand heeft een mooi gesneden deur uit ca. 1800.

Naam	Straat	Huisnr	Info
Pulli Araerum	Ellestraat	39	Dit huis heeft een klokgevel (midden XVIII) met rococoversieringen rond het topvenster. Van 1294 tot 1911 (zie de steen in de gevel) werd voor de grond, waarop dit huis staat, één levende kip (pullus) of de waarde ervan betaald aan de eigenaar van deze grond (arearum). Deze werkwijze vond alleen plaats in dit (oudste) deel van Elburg.
			
Ellestraat 43	Ellestraat	43	Het huis heeft een puntgevel -> gevel waarvan de top een driehoek vormt (XVII-> 17e eeuw). Vormt met de nummers 37 en 39-41 een monumentale trits.
			
Ellestraat 44	Ellestraat	44	Oorspronkelijk was dit pand één groot herenhuis (XIX a), thans wordt het in tweeën bewoond. De deur is rijk gesneden met (spiegel)panelen en empire-bovenlicht (raam boven de deur). De empire stijl (1790-1840) kenmerkt zich met symmetrische blokvormige, vaak gepleisterde bouwwerken en ornamenten geïnspireerd door de Egyptische opgravingen. De deur heeft een pilasteromlijsting. De kroonlijst (de dakrand zeg maar) is rijk gesneden.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
De Kade	Ellestraat	52	De Kade is een evangelisch begeleidingscentrum. Mensen met psychische problemen worden vanuit de geloofsovertuiging geholpen. Dit pand heeft een fraai versierde tuitgevel met een gedraaide (overhoekse) pinakel in de top.
			
Pothuis Elburg	Ellestraat	hoek Vischpoo	Huis (XVII a -> 12e eeuw, 1e kwart van de eeuw) met hoog zadeldak, aan de Ellestraatzijde afgesloten door een trapgevel. Hier ook geblokte ontlastingsbogen boven de ramen en vlechtwerkfries. Aan de zijgevel vinden we een zogenaamd pothuis. In dit lage gebouwtje werd veelal een zittend beroep, zoals kleermaker, uitgeoefend. In het pand is munt geslagen. In een bepaalde periode was dit streng verboden, omdat Elburg geen muntrecht had.
			
Groene Kruidhof	Ellestraat	Ongenu mmerd	Deze historische kruidentuin is in 1980 aangelegd. De locatie is waar voorheen het hof van het Heilige Gasthuis heeft gelegen. In dit hof werden geneeskrachtige kruiden gekweekt. Achterin tref je een aantal middeleeuwse kruiden, voorin de kruiden die ook wel door de apothekers in de 17e en 18e eeuw werden gebruikt.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Kazematten Elburg	Jos Lussenburghplein	Ongenummerd	Met de intrede van bronzen en ijzeren kanonnen werd Elburg's vesting versterkt met aarden wallen. Bij de verschillende poorten werden kazematten aangelegd om de toegangen tot de stad te verdedigen. Onder een kazemat wordt verstaan: tegen vijandelijk vuur gedekte en van een schietgat voorziene ruimte voor de opstelling van een vuurwapen; aanvankelijk deel uitmakend van een vestingwerk, later vrijstaand. De kazematten in Elburg behoren tot de oudste nog bestaande kanonkelders in Nederland.
			
Synagoge Elburg	Jufferenstraat	5	Halverwege de 17e eeuw komt een (tweede) groep Joden uit Oost-Europa naar het tolerante Nederland. Deze vluchtelingen waren vaak arm en vestigden zich veelal op het platteland en de kleinere steden in het oostelijke provincies. In de loop van de 17e en 18e eeuw ontstaan er op het platteland steeds meer Joodse gemeenten (kehilla of kille). Omstreeks 1700 ontstaat er ook in Elburg een kleine Joodse gemeente. De Elburger joden zijn gezien de achternamen afkomstig uit Duitsland. In 1764 vraagt het bestuur van de Elburger kehilla toestemming om het begraafplaatsje op de wallen uit te breiden. Rond 1800 bestaat de kehilla uit zo'n 55 personen, in de loop van de 19e eeuw neemt dit aantal toe tot 120 (5% van de Elburger bevolking!). Er kan inmiddels een minjan (tien mannen van 13 jaar en ouder) worden gevormd maar de gebedsdiensten vinden tot nu toe plaats bij gemeenteleden thuis. Halverwege de 19e eeuw krijgt men toestemming een sjoel (synagoge) te bouwen. Deze wordt gerealiseerd in de pakhuizen in de Graaf Hendriksteeg van de Joodse broers Barend en Mozes Wolff . Op 19 januari 1855 is de synagoge van Elburg feestelijk ingewijd. Op het bordje boven in de ingang staat psalm 55:15 ('Wij wandelen in gezelschap ten huize Gods') vermeld.
			
Agnietenklooster	Jufferenstraat	6	Dit pand is het voormalige St. Agnietenklooster en thans museum. Het heeft twee haaks op elkaar staande vleugels. In de vleugel aan de Jufferenstraat is een dubbelkapel. Het pand is gebouwd in de 15e eeuw, tweede kwart van de eeuw (XV B). Het complex is oorspronkelijk vierkant; van de overige gebouwen is een gedeelte verbouwd tot woonhuizen (sporen oude gedaante in voor- en vooral in achtergevels) en een deel afgebroken. Het klooster is vernoemd naar de Heilige Agnes, die als peet heeft gestaan over vele nonnenkloosters, vooral van deze orde, welke onder de vrouwen tal van aanhangsters telde. De heilige Agnes stierf als dertienjarige martelares voor het christelijk geloof. Vele jonge mannen vroegen haar ten huwelijk, maar zij weigerde en zei dat dat ze al verloofd was met Jezus Christus. Zij werd vervolgens bedreigd en gemarteld en vond tenslotte de dood doordat haar een zwaard in de keel gestoken werd. Acht dagen nadat ze was begraven in de katakomben van de <i>via Nomentana</i> , werd zij gezien in een gouden kleed, met een verlovingsring van Jezus Christus aan haar vinger en haar rechterzijde een wit lam (Agnes betekent lam). Haar naamdag is op 21 januari.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Eerste raadhuis	Krommesteeg	11	Over dit pand wordt wel gezegd dat het oude raadhuis is, maar volgens anderen is dat weer niet juist. Rond 1400 is het pand gebouwd door ridder Pelgrim van Putten om bierkruiden (gruit) te verhandelen en geld te innen van al het bier dat in Elburg werd gebrouwen. Na verkoop van het pand is het als langst in gebruik geweest als stadsboerderij.
			
Brugwoning Elburg	Mheerpootstraat	1	Deze woning is over 'de Beek' en tegen de oude stadsmuur gebouwd. Aan de voorgevel vallen met name de vensters in een geprofileerde omlijsting op.
			
Woonhuis notaris	Noorderkerkstraat	12	Dit grote herenhuis heeft een omlopend schilddak met hoekschoorstenen. De voorgevel stamt uit de 19e eeuw (volgens het bordje op de gevel in 1821, andere informatiebronnen geven aan dat het in het tweede deel van de 19e eeuw is gebouwd), de zij- en achtergevels zijn nog uit de 18e eeuw. Het pand is lang bewoond door de familie Hoefhamer. Eerst kwam het beroep van smid met regelmaat in de familie voor, later klommen de Hoefhamers op tot notaris. Maar liefst vier generaties notarissen waren in de periode 1813-1952 in Elburg actief.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Noorderkerkstraat 13	Noorderkerkstraat	13	Dit pand maakt deel uit van een reeks gevels, die een harmonisch straatbeeld vormen (nr. 13-15). Huis met zadeldak (volgens de voormalige Monumentenzorg 16e eeuw, onbekend in deel van de eeuw, op de gevel staat 1595).
			
Oosterwalstraat 15	Oosterwalstraat	15	Ooit was Elburg een rustiek vissers- en handelsplaatsje aan de Zuiderzee. Na eeuwenlang geteisterd te zijn geweest door overstromingen wordt, na de orkaan van 1362 en de watervloed van 1367, een rigoureuus besluit genomen. Elburg moet worden verplaatst. Nu was Elburg niet alleen herbouwd, maar ook een degelijke vesting geworden met grachten, muren en een ruim aantal verdedigingstorens. In de 19e eeuw is een groot deel van de vesting geslecht om ruimte te maken voor nieuwe behuizing van de groeiende bevolking. De woning is gebouwd in een van de verdedigingstorens van Elburg. De stadsmuur, afgesloten door halfronde muurtoren, is uit XIV d (14e eeuw, 4e kwart van de eeuw).
			
Lagere school Elburg	Schapesteeg	8	Dit pand van omstreeks 1600 (?) heeft een puntgevel met vlechtingen. Van de 1e verdieping naar de zolder is een muizentandlijst aangebracht. De deuromlijsting met gebeeldhouwde latei (bloemenornament) en posten bevat vruchtenslingers (XVII d) en de slang (de ontwerper heeft toch niet bedoeld dat de school een slangenkuil is ?). Dat het er druk was met kinderen blijkt wel uit de uitgesleten drempel !
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Industrie en Handelonderneming	Smeesteeg	19B	In het pand was volgens de tekst op de gevel een Industrie en Handelonderneming gevestigd. Op elke verdieping bevinden zich dan ook luiken om de goederen op te slaan of af te voeren. Een hijsbalk in de top van de gevel ontbreekt, dus vierde hier mogelijk andere technieken hoogtij. Op dit moment is een gasfitter in het pand gevestigd.
			
Stadsboerderij Elburg	Smeesteeg	2	Volgens een rapport uit 1526 waren er in Elburg bijna 150 veehouders, waarvan er maar een paar buiten de stadswallen woonden. Deze boeren bezaten samen 101 paarden, 437 koeien, 871 ossen en 249 schapen, een fortuin in die tijd. Al dit vee stond in de winter op stal in de stad, 's zomers ging het naar een gemeenschappelijke weide erbuiten. Er is nog steeds een boerenbedrijf actief in Elburg zelf. En dat is op deze plek !
			
Kapel Agnietenklooster	Smeesteeg	9/11	In 1425 werd hier de kapel van het eerste Agnietenklooster gebouwd. De zusters woonden toen in zes huizen in de Vischpoortstraat (nummer 5-13). De wandschilderingen, die in 1949 in deze kapel werden aangetroffen, hangen nu in in het Gemeentemuseum. De wandschilderingen betreffen: * St. Christoffel, de beschermheilige van de reizigers. * St. Katharina, de beschermheilige van wijsgeren, wagenmakers en molenaars. * St. Thomas, Thomas is één van de twaalf apostelen. Hij werd bekend omdat hij eerst twijfelde maar vervolgens fanatiek het Christelijk geloof beleed. Vandaar de uitdrukking "Ongelovige Thomas". De deels gepleisterde gevel is weinig bijzonder.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Joodse begraafplaats Elburg	Stadswal Elburg	Ongenummerd	De joodse begraafplaats was gelegen op de Wandelingen, de huidige Oostwal. Hoewel de oudste grafzerk dateert uit 1768 hebben er vrijwel zeker ook vóór dat jaar begrafenissen plaatsgevonden. De tekst boven de toegangspoort betekent: Al ging ik ook in de schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt bij mij.
			
Lijnbaan	Stadswal Elburg	Ongenummerd	De touwslagerij van de familie Deetman is al eeuwenlang in bedrijf en de oudste touwbaan in Nederland. Het oude ambacht van touwslager is direct verbonden met de zeevaart- en visserijgeschiedenis van Elburg. De touwslager deed zijn werk in de open lucht, op een touwslagerij of lijnbaan: een soms wel 300 meter lange, smalle strook grond waarboven enkele door een spinner aangeleverde garenstrengen werden uitgehangen. Aan een van de uiteindes van de lijnbaan werden de garens aan een wiel bevestigd. Het wiel werd vervolgens, meestal door kinderen, rondgedraaid zodat door torsie een touw ontstond. Met enkele van zulke touwen kon vervolgens het proces worden herhaald, zodat het mogelijk was om verschillende touwdiktes te produceren.
			
Stadsmuur Elburg	Van Kinsbergenstraat	0	Achter de directeurswoning van het Van Kinsbergen Instituut is een stuk van de stadsmuur te zien (een fragment van de stadsmuur afgesloten door halfronde muurtoren, gebouwd 4e deel van de 16e eeuw). De oude stadsmuur is 1,8 kilometer lang en loopt niet alleen door tuinen, maar ook dwars door meer dan dertig woningen.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Directeurswoning Van Kinsbergen Instituut	Van Kinsbergenstraat	2	<p>Voormalig weeshuis (opgericht door het schipluidengilde) en Latijnse school, herbouwd in 1777. Bakstenen lijstgevel met middenrisaliet (naar voren springend deel in de gevel) waarin rijkgebeeldhouwde ingangspartij (Lodewijk XIV-XV) met vensteromlijsting en gebosseerde (natuursteen aan de voorzijde ruw behakt) bakstenen zijpilasters.</p> <p>Op de gevel staat INTENDASANIMUM STUDIITREBUS HONESTIS HOR. EPIST. 1.2 VS.36, een tekst van de Romeinse dichter Horatius. De spreuk is als volgt te vertalen: Wij zullen onze geest door eerbare inzet onderzoeken (ofwel: wij zullen braaf studeren en onze geest ontwikkelen).</p> <p>In die jaren woonde Lt. Admiraal Van Kinsbergen in zijn ouderlijk huis in Elburg. Hij interesseerde zich zeer voor het onderwijs en sloot op 16 mei 1809 een convenant met de Raad van Elburg. Hierbij zou de gemeente de gelden van het Schipluidenfonds (een fonds om weduwen en wezen van omgekomen vissers bij te staan) ter beschikking van de school stellen. De Admiraal zou 'gunstiglijk suppleren' wanneer er tekorten waren. Daar de school oorspronkelijk door de gemeente was gesticht, was het in feite een openbare school. Door de deelname van Admiraal Van Kinsbergen en de instelling van een bestuur (Curatorium), dat voor de helft door de Raad en voor de andere helft door Van Kinsbergen werd benoemd, werd de school half openbaar, half bijzonder. Waarschijnlijk een unicum in ons land. Bij zijn overlijden in 1819 schonk Admiraal Van Kinsbergen een legaat van €3000,- aan de school.</p>
			
Arent thoe Boecophuis/ oude raadhuis	Van Kinsbergenstraat	5	<p>Het pand is gebouwd door de hertog van Gelre, Willem van Gulik. Hij schonk dit pand aan zijn rentmeester Arent thoe Boecop. Een rentmeester beheert de goederen en in het bijzonder het onroerend goed van een eigenaar.</p> <p>Deze rentmeester krijgt van de hertog de opdracht Elburg te verplaatsen. In vier jaar bouwt hij een nieuwe stad met een rechthoekige plattegrond. Het betreft het voormalige stadhuis in de periode 1400 - 1954. Het middeleeuws pand (1396) heeft bovenaan de gevels weergangen op de spitsboogfriezen en op de achtergevel uitgekraagde hangtorentjes op de hoeken. Het bordes aan de voorgevel op Dorische zuiltjes is toegevoegd in 1773.</p>
			
Vischpoort	Vischpoortstraat	Ongenummerd	<p>De Vischpoort is een belangrijkste poort, het diende o.a als vuurtoren. Het staat bij de haven. Vroeger was de Vischpoort een dichte verdedigingspoort. De doorgang is in 1392 opengemaakt.</p> <p>De poort werd onder leiding van werkmeester en burgemeester Ernst Reeffs gebouwd voor de som van 400 daalders en zes stuivers. Prins Maurits bezocht de vestingwerken, en sprak er zijn waardering over uit.</p> <p>De zware eiken deuren van de Vischpoort konden bij gevaar worden gesloten. De huidige deuren werden in 1992 in gebruik genomen. Eerder (in 1853) had het stadsbestuur de deuren van alle poorten laten verwijderen, nadat al een jaar daarvoor het heffen van poortgelden was gestopt. Daarmee verdween ook de functie van de poortier.</p>
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Grote of Sint Nicolaaskerk	Zuiderkerkstraat	1	De bisschop van Utrecht heeft in 1397 toestemming gegeven om binnen de stadsmuren deze kerk te bouwen. De schutspatroon van de kerk is St. Nicolaas, de beschermheilige van vissers en andere zeevarenen. De toren ging door een blikseminslag in 1693 verloren. De klokkenstoel heeft een gelui van drie klokken. Op een steunbeer van de kerk is een houten zonnewijzer bevestigd, datering op de wijzerplaat: MDCCLXXXII (1782).
			
Theekoepel	Zuiderkerkstraat	2A	Op de hoek van de straten Zuiderkerkstraat en Hondegatsteeg staat een fraaie theekoepel. We komen ze vaker tegen in Elburg. Het bouwerk is uit de 19e eeuw (XIX A). Deze theekoepel stond eerder samen met nog drie koepeltjes buiten de stad.
			
Weduwenhofje	Zuiderkerkstraat	3	Het Weduwenhof, opgericht in 1549 door een priester, bestaat uit drie vleugels rond een langwerpige binnenpleintje, afgesloten door een poortje met fronton, met daarin een schelpversiering en bekroond door een pijnappel. Onder het fronton het opschrift: "Anno 1650 - Weduwenhof". De voorste vleugels hebben puntgevels met vlechtingen en muizetanden ('schuine' bakstenen in gevel) (XVII). Bij de restauratie van de woningen op het weduwenhofje is een circa vier meter diepe waterput opgegraven in een van de woonkamers. De put bevindt zich in de huiskamer van Luberta Hartgers Hulsman (94). Zij is de weduwe die het langst woont in het weduwenhofje. De eigenaar van de woning, stichting Weduwenhofje, heeft besloten de put een ereplek te geven. Er is een glazen plaat overheen gelegd, die in de vloer van de woonkamer is verzonken. Met een schakelaar kan het licht in de put worden aangedaan. Op de bodem ligt wit grind, waartussen het grondwater omhoogborrelt. De weduwe zelf vindt de put in haar kamer wel leuk, maar niet opzienbarend. Sterker nog: ze heeft er nog nauwelijks ingekeken. Pas als er vreemde bezoekers komen kijken onderwerpt de bejaarde dame de put aan een grondige inspectie. "Hij is veel dieper dan ik dacht", constateert ze.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Muurhuisjes	Zuiderwalstraat	2	De muurhuisje in de Zuiderwalstraat, schuin tegenover de ingang van het museum in het klooster, behoren tot een van de locaties van het museum. Hier is te zien onder welke omstandigheden de armste Elburgers zo'n honderd jaar geleden leefden. De woningen werden tegen de stadsmuur gebouwd in 1839. De stadsmuur speelde geen rol meer in de verdediging van de stad.

